

คัมภีรานุกรม
วรรณกรรม

ต้นไต้

รศ. ประพนธ์ เรืองณรงค์

ศัพท์านุกรม วรรณกรรม ถิ่นใต้

รศ. ประพนธ์ เรืองณรงค์

มนุษย์สร้างคำพูดขึ้นมา ชีตเขียนถ้อยคำลงบนแผ่นดินเหนียว ผืนหนัง ไม้ไผ่ และกระดองเต่า...

การค้นพบกระดาษและการพิมพ์ ทำให้หนังสือมีรูปลักษณ์ที่พกพาได้สะดวก และเผยแพร่ไปในวงกว้างอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ การพิมพ์ช่วยสถาปนาภาษาของแต่ละชาติให้มั่นคง ช่วยให้ภาษาของสามัญชนแพร่หลาย ทำให้คนอ่านออกเขียนได้เพิ่มสูงขึ้น และขยายวงกว้างออกไปนอกวงผู้นำและนักบวช

และแท้จริงแล้ว การพิมพ์หนังสือคือการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคน ทั้งทางความคิดและสังคม

ลำดับที่ ๑๓๑๑

ศัพทานุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้

รศ. ประพันธ์ เรืองณรงค์ : ผู้เขียน

พิมพ์ครั้งแรก : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ราคา ๑๔๕ บาท

พิมพ์โฆษณาครั้งนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมายแล้ว

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. ๒๕๕๘

ไม่อนุญาตให้สแกนหนังสือ หรือคัดลอกเนื้อหาส่วนหนึ่งส่วนใดเพื่อสร้างฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์
เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากสำนักพิมพ์และเจ้าของลิขสิทธิ์แล้วเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
ประพันธ์ เรืองณรงค์.

ศัพทานุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้. --กรุงเทพฯ : สภาพบุ๊คส์, ๒๕๖๓.

๒๖๐ หน้า.

๑. ภาษาไทยถิ่นใต้ ๒. ภาษาไทย--ภาษาถิ่น I. ชื่อเรื่อง

๔๙๕.๙๑๗

ISBN 978-616-00-3940-1

เจ้าของ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : บริษัทสตาพอร์มบุ๊คส์ จำกัด

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร/บรรณาธิการอำนวยการ : วรพันธ์ โลกิตสถาพร

กรรมการผู้จัดการ : ดร. สุภัคชญา โลกิตสถาพร

ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ/บรรณาธิการบริหาร : เจตยา โลกิตสถาพร ที่ปรึกษาด้านบรรณาธิการ : รศ. ประพันธ์ เรืองณรงค์

ผู้จัดการฝ่ายขาย : กิ่งแก้ว ลิขะไชย บรรณาธิการสร้างสรรค์ : พัชรี แต่แดงเพชร

หัวหน้ากองบรรณาธิการสร้างสรรค์นวนิยาย : พิษราพร บุญสง

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร : สิริยกานต์ พรหมมงคล

บรรณาธิการเล่ม : นพวัฒน์ สุวรรณช่าง พิสูจน์อักษร : วรณวิฐ แถลงคุช

ออกแบบปก : ฤกษ์ญา รอดหลง รูปเล่ม : นิงพันธุ์ เลิศชัยศิริสกุล

พิมพ์ที่ : บริษัท ส.เอเชียเพรส (๑๙๘๙) จำกัด

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย บริษัทสตาพอร์มบุ๊คส์ จำกัด

๑๘ ซอยลาดปลาเค้า ๖๓ ถนนลาดปลาเค้า แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๙๔๐ ๓๘๕๕-๖ โทรสาร ๐ ๒๙๔๐ ๓๘๗๐

กองบรรณาธิการ : spbbooks@hotmail.com

กองบรรณาธิการคัดสรรต้นฉบับ : satapornbooks.editor@gmail.com

ฝ่ายสำนักงาน : info@satapornbooks.com

www.satapornbooks.com

หากท่านผู้อ่านพบหนังสือไม่ได้มาตรฐาน เช่น หน้ากระดาษสลับกัน หน้าขาดหาย การเข้าเล่มไม่สมบูรณ์
สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนหนังสือใหม่ให้ท่าน โปรดติดต่อและส่งหนังสือคืนพร้อมรายละเอียดการชำรุด
ไปตามที่อยู่ด้านบน หรือ โทร. ๐ ๒๙๔๐ ๓๘๕๕-๖ ต่อ ๒๑, ๕๔, ๕๖

สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคม
ผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือ
แห่งประเทศไทย

คำนำผู้เขียน

ศัพท์านุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้ เล่มนี้ เป็นผลงานจากข้าพเจ้าได้ทำการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมถิ่นใต้ ทั้งที่เป็นหนังสือชุดหรือสมุดไทย (สมุดข่อย) และหนังสือที่พิมพ์เป็นรูปเล่ม โดยเฉพาะวรรณกรรมลายลักษณ์นั้น ถ้าเป็นร้อยกรอง กวีชาวดำมุกแต่งเป็นคำกาพย์ ดังตัวอย่างบทประพันธ์ในหนังสือเล่มนี้ จึงหนักไปทางคำกาพย์ รองลงมาเป็นตัวอย่างจากวรรณกรรมที่เป็นคำกลอน

เมื่อประมาณสิบปีมาแล้ว ข้าพเจ้านำศัพท์คำกาพย์ที่รวบรวมไว้บางส่วนมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ *คำใต้ในคำกาพย์* ปัจจุบันผลงานดังกล่าวคงขาดตลาดไปนานแล้ว จากความคิดดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงจัดทำ *ศัพท์านุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้* โดยนำศัพท์จากตัวอย่างคำกลอนและคำกาพย์มารวมไว้ในเล่มเดียวกัน ส่วนคำกาพย์นั้นได้เพิ่มใหม่อีกหลายคำ และตัวอย่างคำกลอนมีทั้งบทมุขปาฐะ จากหนังสือตะลุง โนรา เพลงบอก รวมทั้งตัวอย่างบทกลอนลายลักษณ์มีทั้งบทนิราศ บทคำสอน และ นิยายกลอน

ศัพท์านุกรมหลายคำเป็นศัพท์โบราณ บางคำเลิกใช้แล้วหรือใช้กันน้อยมาก แต่ยังปรากฏอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่น ข้าพเจ้าจึงนำมาเก็บไว้ในหนังสือเล่มนี้ เพราะมีประโยชน์ต่อการ

ศึกษาภาษาและวรรณกรรมโบราณของภาคใต้ ตัวอย่างเช่นคำ
กระโหมด = เגיעบวังเวง, ซ้อนท่อน = กระเบียดกระเสีร, จับนา
= เอาใจใส่, ปะหลัง = ป่วยการ, ปลอง = ทำให้เสื่อมทาง
ไสยศาสตร์, สมรม = รวมกัน, สาสก = ถึงที่สุด นอกจากนี้ยังเก็บ
คำยืมภาษาประเทศเพื่อนบ้าน เช่นภาษามลายู ตัวอย่าง ตีหมา
หรือ หมา = ภาชนะตักน้ำจากบ่อ, ลาด้า = บ้างี้, ผรา = ที่วาง
ของเหนื่อหรือข้างเตาไฟ, มูสัง หรือ มุดสัง = ชะมด, พรุ = บริเวณ
ที่ลุ่มมีน้ำขังเป็นประจำ

คัพทานุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้ คงช่วยให้ท่านเข้าใจศัพท์
ภาษาถิ่นได้ยิ่งขึ้นและทำให้การอ่านการศึกษาวรรณกรรมถิ่นใต้
ได้ผลเป็นที่พอใจ

สุดท้ายขอขอบคุณ บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด ที่สนับสนุน
จัดพิมพ์และเผยแพร่ผลงานข้าพเจ้าเสมอมา

รศ. ประพนธ์ เรืองณรงค์

สารบัญ

หน้า

คำนำ ๓

อักษรย่อออกไวยากรณ์ ๔

๑. ศัพท์อนุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้ จากคำกลอน ๑๑

ก ๑๓

ข ๑๗

ค ๑๙

ง ๒๑

จ ๒๒

ฉ ๒๓

ช ๒๔

ซ ๒๕

ด ๒๕

ต ๒๗

ถ ๒๘

ท ๒๙

น ๓๐

บ ๓๑

ป ๓๒

ผ ๓๓

ฝ ๓๓

พ ๓๔

ม ๓๖

ย ๓๗

ร ๓๙

ล ๔๐

ว ๔๑

ส ๔๒

ห ๔๕

อ ๕๑

๒. ศัพท์านุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้ จากคำกาพย์..... ๕๓

ก.....	๕๔
ข.....	๖๔
ค.....	๗๓
ง.....	๘๐
จ.....	๘๑
ฉ.....	๘๕
ช.....	๘๙
ซ.....	๙๔
ด.....	๙๗
ต.....	๑๐๔
ถ.....	๑๑๕
ท.....	๑๑๗
น.....	๑๒๔
บ.....	๑๒๘
ป.....	๑๓๐
ผ.....	๑๓๗
ฝ.....	๑๔๐
พ.....	๑๔๑
ฟ.....	๑๕๔
ภ.....	๑๕๖
ม.....	๑๕๗
ย.....	๑๖๕
ร.....	๑๗๓
ล.....	๑๘๐
ว.....	๑๙๑
ส.....	๑๙๓
ห.....	๒๐๓
อ.....	๒๒๐

ครรขนีและนิยามสังเขป ๒๒๕

ประวัติผู้เขียน..... ๒๕๗

บรรณานุกรม ๒๖๐

“หนังสือและการอ่านคือชุมพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์”

อักษรย่อบอกไวยากรณ์

ศัพทานุกรมภาษาถิ่นใต้ แต่ละคำมีอักษรย่อ บอกไวยากรณ์

ดังนี้

ก.	=	กริยา
น.	=	นาม
บ.	=	บุพบท
ว.	=	วิเศษณ์
ส.	=	สรรพนาม
สัน.	=	สันธาน
สำ.	=	สำนวน
อ.	=	อุทาน

๑

ศัพทานุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้ จากคำกลอน

บทหนึ่งตะลุง

หนังสือ กั้น ทองหล่อ

หนังสือ จันทร์แก้ว บุญขวัญ

หนังสือ ทวีศิลป์ บางตะพง

หนังสือ ประทีน บัวทอง

หนังสือ ฟุ่ม คักดีศรี

หนังสือ ล้อม สระกำแพง

หนังสือ สมพงษ์น้อย

หนังสือ เขียน โทวันจะ

บทโนรา

โนราฉลวย โรจนเมธากุล - กระบี่

โนราเต็ม อ่องเซ่ง - ตรัง

เพลงบอก

เพลงบอกปานบอด (ปาน ชีช้าง) - นครศรีธรรมราช

เพลงบอกรอดหลอ (บางดำเสก ปากพั่น) - นครศรีธรรมราช

บทนิราศ

นิราศเมืองกระบี่ - ชุนสมานนุกรกิต

นิราศชื่น (นิราศเรือนจำ) - นายชื่น เกื้อสกุล

นิราศเมืองปะเหลียน - พระยาโสมณพัทลุงกุล (สว่าง ณ พัทลุง)

นิราศไปตรัง - คลิ่ง สุชะปุมณะพันธ์

นิราศรับพัชนี - พระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู)

นิยายกลอน

กลืนกรอบแก้ว - ส. ชำนาญภักดี

บทคำสอน

คำกลอนสอนใจ - ทอง นวลศรี

ก

กต

ก. สะกด

แล้วกตจิตภาวนาอาคมขลัง
เสกขะพะลุบกายหายพันใจ

โอมปะติระปังกาลังใหญ่
ลุกขึ้นไวจับกระบองของสำคัญ
(กลืนกรอบแก้ว)

กระซิง

น. ต้นไม้ตระกูลปาล์ม คล้ายต้นกะพ้อ แต่โตกว่าใบติดกัน,
ซิง ก็ว่า

พวกบ่าวไพร่สะพายดาบกระซิงกัน ก็พร้อมกันเดินเรียงเคียงสลอน
พลายสันเดินออกหน้าสองงางอน พังแป้นจรตามหลังบ่าวพรั่งพรู
(นิราศเมืองปะเหลียน)

กล้วยเถื่อน

น. กล้วยป่า

ป่ากล้วยเถื่อนเหมือนหนึ่งแก้งปลุกสร้าง แลสร้างสละสลวยดูสวยสม
เยี่ยงดังสร้างแต่งไว้ให้คนชม ฟ่อนอารมณ์ร่าร้อนให้ฟ่อนคลาญ
(นิราศเมืองปะเหลียน)

กุมมือ

ก. จับมือ

ชักนำให้ได้เรียนเขียนหนังสือ
เริ่มนมโม่กอขอและกอกกา

แกกุมมือแนะนำปล้ำเสดสา
แล้วให้ข้าสอนอ่านชำนาญดี

(กลืนกรอบแก้ว)

ปล้ำ = พยายาม

เสดสา = ลำบากอย่างยิ่ง

เกาะหมาก

น. เกาะpinang (คำยืมภาษามลายู - ปูเลาpinang)

ขึ้นบนบ้านพานพบจีนี่จ่าย

อธิบายบอกแจ้งแกลงไซ

ขุนพานิชบิดาข้าลาไกล

จากแดนไทยสู่เกาะหมากฝากธุระ

(นิราศเมืองปะเหลียน)

แกรนกราด

ว. ไม่เจริญงอกงาม

หว่างบ้านคนมีป่าพุกษาชาติ ล้วนแกรนกราดกิ่งก้อยมันร่อยหลอ

ย่านเชือกมัดรัดพันต้นมันงอ คดทั้งกอดคดกิ่งก้านก็คด

(นิราศเมืองกระบี่)

หว่าง = ระหว่าง

ย่านเชือก = เถาวัลย์

โก๋

น. พี่ชาย (คำยืมภาษาจีน) โก ก็ว่า
ถึงทับเที่ยงเบี่ยงบายไถล้จะคำ ออาทิตย์ต่ำล็บเงา**ภูเขาขร**
แล้วลงจากรถไฟครรรโลจร ไปพักผ่อนบ้าน**โก๋**เซ่งคูเก่งครัน
(นิราศไปตรัง)

ทับเที่ยง = ที่ตั้งตัวเมืองตรังปัจจุบัน (ตำบลทับเที่ยง)
ภูเขาขร = ภูเขา + สิงขร

โก๋ซี่

น. กาแฟ (คำยืมภาษาอังกฤษ - Coffee)
ตามบ้านช่องสองข้างทางถนน เห็นผู้คนไปมาเขาค้าขาย
บ้างเช่าห้องเขาอยู่ดูสบาย ลาง**กว้าน**ขาย**โก๋ซี่**ขนมปัง
(นิราศเมืองกระบี่)
กว้าน = ตึก, บ้าน

ไกลหายหู

ว. ไกลมาก
ใช้คนจ้างถางป่าไปอีกเล่า นานคงเข้าไป**ไกลหายหู**
ทางแห่งหนึ่งถึงเหวเป็นเปลวคู เมื่อแลดูปลายไม้อยู่ใต้ทาง
(นิราศรับพัชนี)

ข

ชั้นหมาก

น. การทำสัญญาระหว่างผู้ว่าจ้างโนราและโนรา โดยใช้ชั้นหมากแทนการทำนิติกรรม

ตั้งแต่ศิษย์พากันแก้**ชั้นหมาก** รับไว้มากตลอด**หมวม**นอนถามหาตัวต้อนนอนถอนสะอื้นกลืนน้ำตา รับแต่ยาฉืดและกินจนเหม็นเปื้อน
(โนราฉนวน - กระบี่)

หมวม = ฤดูกาล

ขุย

ก. ต่ำ

อันเรื่องราวเช่นข้านี้สาหัส
บางคนใจยิ่งกว่าติดฝอยขุย

ถ้าใครตัดเสียฉันให้**ขุย**
มีอยู่**ขุย**ในเขตนิเวศวง

(นิราศชั้น)

ขุย = มาก

ขล้า

ก. ร้าว, สับสน

ก็ต่างคนต่างอย่างพูดปาก**ขล้า**

หยิบเปลี่ยนตัวกันจับขยับเหวี่ยง

ข้างหนึ่งจับข้างหนึ่งจ้องตามองเมียง กล้าจะ**เพลียง**เพื่อนพลิกถูกหยิกเอ็น

(นิราศเมืองกระบี่)

เพลียง = เสียที

แขก

น. คำที่ชาวไทยถิ่นใต้เรียกมุสลิม เช่น แขกมลายู แขก
อาหรับ แขกเปอร์เซีย

กลับออกบ้านนานข้ามจนพระแปลก จะว่าแขกก็ไม่ใช่มุสูลุเหร่า
คนเช่นนั้นแหละหนาครึทธาเต่า หัวใจถือไว้อย่าให้เป็น

(คำกลอนสอนใจ)

มุสูลุเหร่า = ไม่มีมุสูลุเหร่าทำพิธีกรรม

แขกกลิ้ง

น. เรียกชาวอินเดียใต้พวกหนึ่งที่มีผิวดำ (เดิมคำนี้ หมายถึง
ชาวอินเดียที่มาจากแคว้นกลิ้งคราชฎร์)

เข้าในตีกแขกกลิ้งผู้หญิงเทศ มีหลายอย่างตามเพศวิเศษโส
ตัวดำขลับเหมือนกับตอตะโก ผ้ายะโฮนุ่งห่มพอสมทรง

(นิราศเมืองปะเหลียน)

ผ้ายะโฮ = ผ้าที่ส่งมาจากเมืองยะโฮ มาเลเซีย

ไขแจ

ก. ไขกุญแจ

เห็นผู้คุมยืนอยู่ประตูห้อง

นึกสยองเกรงอำนาจราชสีห์

ไขแจสากข้างนอกออกทันที

ถอดพวกที่กรอปร้อยปล่อยให้เดิน

(นิราศขึ้น)

ค

คนการ

น. คนที่เอางานเอากการ

ผู้ที่ไม่ทำงานผมเคยหมาย

นางเมียมักยกพายพากายหนี

อ้ายนี้ไม่อ้ายหนูหมดอดทุกปี

นางเมียวหนีบากหน้าหา**คนการ**

(คำกลอนสอนใจ)

ยกพาย = หอบผ้าหอบผ่อนหนี (พาย = สะพาย)

คนมี

น. คนมั่งมี, คนฐานะดี

ถ้าผู้ทำเมียทำ**ปล้ำ**ทั้งสอง

ไม่ผิดคลองงามดีเหมือนปีขลุ่ย

รู้ว่าขัดต้องหัดทำให้**ลวย**

อย่าเดินคุยกับ**คนมี**แลมิงาม

(คำกลอนสอนใจ)

ปล้ำ = พยายาม

ลวย = มาก

คำโพรก

น. คีนพรั่งนี้

จะสั่งคนเฒ่าจะเตือนคนแก่

คำโพรกต้องมาแลแต่**หัวคำ**

เรียกว่าเจ้าคุณผลบุญนำ

แกคิดทำโรงเรียนได้เพียรมา

(โนราเดิม - ตรัง)

หัวคำ = ยำคำ

คุม

สัน. ตราบเท่า

ถึงคราวแรกเริ่มมาดสวาทนุช จนที่สุดได้ชมสมสนิท
มิได้มีใจสองลำพองคิด หมายถึงจะชิดชมกัน**คุม**วันตาย
(นิราศเมืองกระปี่)

เคง

น. หวดดที่ปลาทำไว้เพื่อวางไข่, ลักษณะการแสดงอาณา-
เขตของปลากัดด้วยการทำฟองให้ปรากฏ หากศัตรูบุกเข้ามา
ในเคงหรือในถิ่นตนจะสู้ไม่ถอยหนี
เป็นผู้ชายลายไม่ผุดคุด**มุสัง** ชื่อไม่ดั่งเหมือนห้องกลองที่ใหญ่
เพื่อนมากัดใน**เคง**เกรงมันโย **ไม่วัวไถ**อดข้าวเท่าแต่ตาย
(คำกลอนสอนใจ)

มุสัง = ชะมด

ไม่วัวไถ = ไม่มีวัวไถ

เคยจี

น. กะปิเผา

กับอีกอย่างหนึ่งที่มันทำ น้ำรอดยังจำได้ดี
มันเอา**เคยจี**วันละ**พะาะ** ให้เหนาะกับ**ลูกถิ่น**
(เพลงบอกรอดหล่อ)

พะาะ = พอก

เหนาะ = การกินโดยมีผักแกล้ม ผักที่แกล้มเรียก “ผักเหนาะ”

ลูกถิ่น = กระถิน, สะตอเบา ก็เรียก

เคี้ยวหนอง

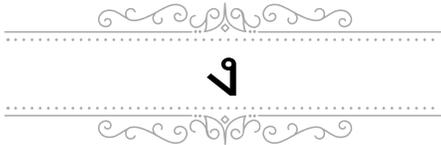
ก. กลัดหนอง

ปวดศีรษะข้างเดียวเหมือนเคี้ยวหนอง จนพี่น้องแม่พอกี่สงสัย
หลายนายแพทย์รักษาระอาใจ ฉีดเท่าใดเหมือนยาค่าไม่มี
(โนราฉลวย - กระบี่)

โคลน้ำ

น. ตะไคร่น้ำ

มีเขาเงินเนินดินหินชะง่อน ศิลาซ้อนทับแทรกแตกระลำ
ใต้ชะวากเว้งรุ่งช่อมชะอำ เป็นโคลน้ำย่อยหยดอยู่อตรา
(นิราศเมืองกระบี่)

งวน

ว. รบกวน, หาเรื่อง

นวดแล้วขายนวดแล้วขายหวังได้ผล ยิ่งขายมากยิ่งจนน่าบัดสี
ผู้ที่ให้เพื่อนติดผิดหรือดี ยกคนมีขึ้นบำเราอย่างงวน
(คำกลอนสอนใจ)

นวด = การนวดข้าวเปลือกเพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกแตก

จากรวง

ติด = ติดหนี้

เงินรอด

น. เงินค่าตอบแทนการแสดง (ค่าจ้าง)

คือโดยมากชั้นหมากเต็มไม้พลาต เล่นเที่ยวหาเงินรอดอยู่หาดใหญ่
ออกบ้านนอกคอกนาระยะไกล นึกกวนใจไอ้เรื่องเครื่องมากมี
(โนราเต็ม - ตรึง)

จ

จิม

ว. จวน, เกือบ, ริม, ขอบ

ยิ่งตรองตริกนึกเห็นยังเป็นห่วง จนเลยล่วงค่อนข้ามยามปัจจิม
ครั้นราตรีนี้ยังอยู่จังจิม ไกลรุ่งริมเร็ดร้างสว่างวัน
(นิราศชื่น)

จุนจู้

น. ผู้อำนวยการเรือสำเภา, หัวหน้าหรือผู้จัดการสินค้า (คำ
ยืมภาษาจีน)
ดวงเดียวดูเด่นโตตโตซติแล้วหาย เดี่ยวกระจายวันวานเปล่งปลาบสี
จุนจู้บอกว่าไฟฟ้าตรงหน้านี้ อยู่บนที่เกาะหมากคือปากน้ำ
(นิราศเมืองปะเหลียน)

เกาะหมาก = เกาะปินัง

ฉ

ฉาว

ว. เสียงดังอื้ออึง

อย่าใจเบาเอาแต่ตีตำหนิว่า ถ้าอยากผ่านสายตาพี่น้องท่านอย่าฉาว
เมื่อหนังตลกโหดไปมั้งแต่ครั้งคราว นี่ไม่ใช่สาวโนราที่มารำ

(หนังล้อม สระกำ)

ฉแง

น. กระบังศัสตราวุธอยู่เหนือด้าม

ก. เข้าถึงที่สุด

ฝ่ายที่รับกายอ่อนลงนอนหงาย ฝ่ายรุกไล่แทงข่มจนถึงฉแง
ทั้งสองฝ่ายต่างดิ้นก็สิ้นแรง ล้มตะแคงนอนเรียงหัวเคียงกัน

(หนังล้อม สระกำ)

โฉ

ก. ส่งเสียงดัง

ครั้นตีกลองกล้วจะว่างแล้วน้อง ฉนั้นจะร้องให้ฟังนงอย่าโฉ
ถ้าไม่ดีก็อย่าตำโนราไซ่ ถ้าไม่ดีก็อย่าโทษโกรธว่าแก่

(โนราเดิม - ตรัง)

ไซ่ = ชั่วช้า

ข

ชั้น

น. ปิ่นโต

ตึกสงัดจำวัดครั้งรุ่งเช้า เด็กซื้อข้าวใส่ชั้นแล้วผันผ่อน
ขึ้นรถไฟเหมือนกับวันก่อนก่อน จากชุมพรถึงสถานีนาชะอัง
(นิราศรับพัชนี)

ชาตรี

น. โนรา

เดือนแปดครวเข้าพรรษาหน้าสงกรานต์ พวกชาวบ้านพร้อมหน้ามากมาย
ตามประทีปไฟสว่างกระจ่างพราย กองพระทรายชาตรีมีประชัน
(นิราศเมืองปะเหลียน)

เชื่อน

ก. ช้า, ไถล

พอรุ่งขึ้นเข้าตรูไม่อยู่เชื่อน มีพวกเพื่อนพร้อมพรวุฒิสาว
ไปทำการย่อยหินริมถีนไพร ผู้คุมไปกำกับบังคับการ
(นิราศชื่น)

ข

ชาบ

ก. ชุ่ม, แอบมอง

แต่นกหลุ่มหัวล้านพาลใหญ่กว่า ยืน**ชาบ**ปลาตัวแข็งหัวแดงไร้
มาขัดสนขนหัวจนตัว**โซ** **จา**พุทโธช่างล้านกบาลแหว

(นิราศเมืองกระบี่)

นกหลุ่ม = นกตะกรุม

โซ = เลว, ชั่ว, ขี้ริ้ว

จา = อนิจจา

โซมข้าง

ก. กิริยาสั่งให้ข้างหมอบลง, โซม ก็ว่า

ให้**โซมข้าง**ขนของลงกองไว้ เทียวตัดไม้ทำหลังคากันฟ้าฝน
ไบกะพ้อมงไขว้ไว้ข้างบน แล้วต่างคนหุงหาข้าวปลากิน

(นิราศเมืองปะเหลียน)

ค

ดอกฝน

น. เม็ดฝน, ละอองฝน

ถูก**ดอกฝน**ดอกฟ้าเต็มมารถ ตามกำหนดเวทนาเหมือนปราศรัย
เห็นพ่อคุณแม่คุณนั่งฟังอุ่นใจ ยกเรื่องไทยปัจจุบันมาพรรณนา

(โนราเต็ม - ตรึง)